

Sverigs økonomiske Udvikling.

Den ansete svenske Forfatter Hans Forssell har i Decemberhæftet af «Svensk Tidskrift» skrevet en meget interessant Artikel om Sverigs økonomiske Udvikling i de sidste Aar, hvoraf det Følgende er et Uddrag.

Det uhyre Opsving, Handel og Industri tog efter den fransk-tyske Krigs Afslutning, har i Sverig ikke givet sig mindre stærkt Udtryk end i andre Lande. Den svenske Statistik fremviser for de sidste fire Aar glimrende Tal, der stærkt minde om Tidsrummet før 1857. Men trods Ligheden er der en Del Forskjel, og denne Forskjel er til Gunst for Tidsrummet efter 1870, hvorfor det maaske tør haabes, at den glimrende Fremgang ikke maa faa en lige saa brat Ende som i 1857.

Værdien af Ind- og Udførsel var i Tiaaret 1843—52 steget fra 55 til 85 Mill. Kr. eller med gennemsnitlig 5,5 pCt. aarlig; men i 1853 gik denne Stigning pludselig op til det Firedobbelte og i 1854 til det Tidobbelte, — hvorpaa saa fulgte en meget stærk Reaktion, der allerede inden fem Aars Forløb havde bragt Bevægelsen tilbage til Udgangspunktet. — I Tiaaret 1860—69 steg samme Værdi fra 169 til 262 Millioner Kr., altsaa ogsaa 5,5 pCt. aarlig, hvilken Stigning fra 1870 til 1871 kun gik op til

det Dobbelte og først i 1872 til det Firedobbelte. Fremgangen var altsaa mindre voldsom, hvorfor Tilbagegangen, naar den kommer, forhaabenlig ogsaa vil være mindre voldsom.

Hertil kommer, at medens i 1853 og følgende Aar Stigningen i Udførselen næsten udelukkende koncentrerede sig om Kornudførselen, er de sidste Aars Fremgang fordelt mellem flere Faktorer.

For det Første har der i Kornudførselen været en overordenlig Fremgang. Medens den fra 1855—64 gennemsnitlig beløb knap $1\frac{1}{2}$ Mill. Tdr. aarlig, og fra 1865—69 lidt over 2 Mill. Tdr. aarlig, udgjorde den

1870:	3,805,000 Tdr.
1871:	3,826,000 —
1872:	3,094,000 —
og 1873 omtr.	3,000,000 —

For det Andet er Jærnuudførselen, der 1865—69 af Hovedposterne Tak- og Stangjærn aarlig gennemsnitlig udgjorde 3,280,000 Ctnr., nu steget

1870 til	4,136,000 Ctnr.
1871 -	4,336,000 —
1872 -	5,009,000 —
og faldt 1873 -	3,604,000 —

For det Tredje er Trævareexporten, der allerede 1862—69 af Hovedposterne Bjælker og Bræder gennemsnitlig aarlig udgjorde 79 Mill. Kubikfod, steget for samme Poster

1870 til	92,5 Mill. Kubikfod.
1871 -	95,0 — —
1872 -	109,0 — —
1873 -	108,5 — —

Men den fulde Betydning af denne Udførselsforøgelse ses kun, naar man tager Hensyn til den samtidige stærke Prisstigning paa Træ og Jærn. Prisen var

	1871.	1872.	1873.	1874.
Stangjærn	6,50	6,75	10,00	13,00 Kr. pr. Ctnr.
Takjærn	4,00	4,00	5,00	6,00 — - —
Brædder	0,50	0,56	0,69	0,85 — - Kbfod.
Bjælker (større) .	0,52	0,56	0,65	0,74 — - —

Saaledes viser det sig da, at man uden Overdrivelse kan opgive Værdien af Udførselen

	1871.	1872.	1873.
for Trævarer (uforarb.) . .	57,8	80,5	96,1 Mill. Kr.
- Metaller (navnl. Jærn)	36,9	54,5	51,9 — —
- Korn	40,6	31,8	34,0 — —
I Alt . .	135,3	166,8	182,0 Mill. Kr.
medens Værdien af de øvrige Varer udgjorde . .	25,7	33,0	39,9 — —

Af de andre Varer, hvis Udførsel er steget stærkt, fortjener navnlig at nævnes Sverigs Stolthed, Tændstikkerne, hvis Udførsel fra 1869 til 1874 steg til det Firedobbelte, og Papir, hvis Udførsel næsten fordoblede.

Efter at Forfatteren har omtalt Vexelforholdene og de storartede Opsving i hele Kreditvæsenet, gaar han over til en Omtale af de indenlandske Produktionsforhold. Han paaviser, hvorledes den overraskende Fremgang i alle Industriegrene nødvendiggjorde, at Arbejdskraften maatte tages i Brug og betales til det Yderste. Alene til Bygning af Jærnbaner blev der i 1873 sysselsat en mange Gange større Arbejdskraft end i tidligere Aar. Det oplyses, at der anvendtes af Arbejdere

	1868.	1871.	1872.	1873.
i Bjærgværksdriften. . .	24,144	25,683	26,951	28,624
ved Fabriker	30,242	40,420	46,556	53,334
i Søfarten.	15,394	17,015	17,546	20,799
af Haandværkere og Ar- bejdere	36,312	37,054	39,385	?

Og samtidig steg Arbejdslønnen. For ikke at tale om det Unaturlige, saasom om «30 Kr. om Dagen for Hest og Mand», hvorom nordlandske Brugs- og Savværksejere med Bæven vide at fortælle, tør det dog antages, at Lønnen for en almindelig Arbejder gennemsnitlig i disse fem Aar er stegen med 50 pCt., og for det kvalificerede Arbejde ofte endnu stærkere.

Rettes Blikket mod Indførselen, saa ses det, at Indførselen af de for Industrien vigtigste Produktionsmidler, Kul og Maskiner, fra 1859—73 steg med henholdsvis 62 og 577 pCt. Af andre Raaprodukter steg Indførselen ogsaa meget betydeligt.

Samtidig med at Indførselen af Industriens Hjælpstoffer er stegen saa betydeligt, forøgedes Antallet af de benyttede Maskiner med 53 pCt., deres Drivkraft med 116 pCt. og Produktionsværdien med 90 pCt.

En Maalestok for den indenlandske Produktions Udvikling haves ogsaa i de Data, der vidne om Varetransportens Udvikling. Paa de svenske Jærnbaner befordredes af Fragt- og Ilgods

	1864.	1868.	1872.	1873.
paa Statens Baner . .	5,2	12,2	21,3	28,2 Mill. Ctr.
paa private Baner. . .	?	21,2	37,7	45,8 — —

Det mest i Øjne faldende Vidnesbyrd om tiltagende Liv i Produktionen haves dog i den enorme Stigning af

Aktieselskabernes Tal i dette Tidsrum. I de tyve Aar 1848—67 var der i Alt blevet stiftet 294 Aktieselskaber, eller ikke engang 15 om Aaret. Men i Aaret 1868 fik 77 Selskaber kongelig Stadfæstelse, i 1872 195, i 1873 198. I Alt stiftedes i de sex Aar 1868—73 729 Aktieselskaber, eller 122 om Aaret, med en opgiven Minimumskapital paa 191,7 Mill. Kr. Af disse Selskaber drev 146 Transportindustri (Jærnbaner, Dampskibe m. m.) og 185 Jærn- eller Træindustri, henholdsvis med en Kapital af 52 Mill. Kr. og 96½ Mill. Kr., eller omtrent 77 pCt. af det Hele.

Alle disse Stiftelser gav den svenske Fondsbørs en hidtil ukjendt Livlighed. De noterede Obligationers og Aktiers Antal steg i Løbet af et Par Aar til over det Tre-dobbelte; de anerkjendte sikre Papirers Kurser steg med forbavsende Fart, og de ringere og ganske eller til Dels ukjendte fik en let kjøbt Anseelse. Spekulation i Værdipapirer begyndte at drives af Nogle som en Fornøjelse, af Andre som Profession. Den egenlige Hausse begyndte ret med Aaret 1872 da svenske 5 pCt.s Obligationer gik op til 101, og kulminerede i Foraaret 1873, da Modfaldenhed paa Kontinentets Børser begyndte at vise sig, hvorefter med den stærke Pengeknaphed i September den virkelige Baisse erklærede sig. Men i dette Tidsrum havde man haft Lejlighed til at se saadanne Spring som Gøteborgs Handelskompagnis Aktiers fra 198 i Avg. 1872 til 350 i Febr. 1873, eller Gefle-Dala Jærnbaneaktier fra 328 til 482, eller Stokholms Handelsbankaktier fra 600 til 950 i 1872. Navnlig i Gøteborgs Handelskompagnis Aktier rasede der en aldeles hensynsløs Spekulation, hvis eneste Grundvold var nogle svævende Børsfantasier og Tilliden til et moderne Forretningsnavn. Det var senere

forbeholdt et andet Selskab, Neptunus, ved sin sørgelige Fallit, som manges en privat Børsspekulant kom til at føle haardt, at give den gavnlige Lære, at Aktier kunne i et Nu synke fra en Værdi af + 400 til mindre end Intet. Heldigvis behøvedes der ikke mere end denne Lære til at standse Spekulationens Fart, — et tilstrækkeligt Bevis for, at den ikke var voxet saa dybt fast i det svenske Forretningsliv. Siden da har Fondsmarkedet været flavt, med ganske vist lavere, men i et helt Aar temmelig uforandrede Noteringer uden betydelige Realisationer, — et Bevis for, at Fondsspekulationen ikke har undergravet de svenske Børsmænds Stilling. Stokholms og Göteborgs Børser have ganske vist maattet indregistrere nogle Straffedomme over forskjellig Børssvindel; men Aktiespekulationen antog dog ikke saa modbydelige Former som i Berlin og Wien.

Af de anførte 191 Millioner, der ere blevne anbragte i Aktier, maa imidlertid en Del udskilles, da de alt tidligere vare anvendte i de paagjældende Industrigrene, om end under en anden mindre i Øjne faldende Form. Men det tør antages, at der i 1869—73 er blevet anbragt omtr. 130 Mill. Kr. paa den angivne Maade i Industrien. Dette vil sige — da det tør antages at den indbetalte Aktiekapital i de fleste Tilfælde for største Delen er gaaet til selve Produktionsinventariet — at Sverig for en tilsvarende Værdi har kjøbt Maskiner og alle Slags Redskaber, bygget Fabriker og Møller, Jærnbaner, udrustet Damp- og Sejlskibe osv. osv. Men herved maa man ingenlunde blive staaende: en Forestilling om, hvorledes Sverig i de nævnte Aar har forvandlet flydende Kapital til fast, faar man ikke, naar man ikke tager Obligationsvæsenets Udvikling med. Produktionen har ikke blot søgt at friste

de ledige Kapitaler ved at tilbyde dem Del i den industrielle Gevinst, men ogsaa ved Udbydelsen af rentebærende Papirer med fjærn Tilbagebetalingstermin. Først bør det da nævnes, at den svenske Stat til egne og Privates Jærnbaner i 1869—73 har laant over 22 Mill. Kr. af indenlandske Kapitaler. Derefter bør mærkes Allmänna Hypoteksbanken med dens betydelige Emissioner, hvis Beløb af 1869-, 1871- og 1872-Amortisationslaan udgjorde over 50 Mill. Kr.; fremdeles adskillige Kreditinstitutioner med garanterede Obligationer; fremdeles til Bygning af private Jærnbaner i 1870—73 henved 26 Mill. i Obligationer (foruden 35½ Mill. i Aktier) m. m. M. Mindes man nu, at foruden de store Beløb, der ere blevne anbragte i Aktier og Obligationer, har den private Industri-drivende anvendt uberegnelige Summer paa sin Forretnings Udvidelse, — vil man faa det uimodstaaelige Indtryk, at Sverig i de sidste Aar har forvandlet usædvanlig store Beløb fra flydende til fast Kapital.

Denne Fæstnen af Kapitalen er ganske vist Hovedsagen i de sidste Aars økonomiske Udvikling, og den er den Fremtoning, der i det nærværende Øjeblik ligger til Grund for al Uroen for Fremtiden, alle tvivlende Spørgsmaal om Forretningernes lykkelige Udgang. Nationens Husholdning er, ligesom den Privates, et fortsat Kredsløb af Produktion og Konsumtion, og Betingelsen for en sund Udvikling er, i den ene som i den anden, at hvad der forbruges, kommer tilbage i ny Frembringelser tilstrækkelig hurtigt og jævnt og i tilstrækkelig stor Mængde, for at afgive det Overskud, der altid er Produktionens Maal. Fra dette Synspunkt maa den økonomiske Udvikling betragtes.

Sverig har i de sidste Aar paa meget fordelagtige Betingelser afhændet sine indenlandske Varer til Udlandet, og har som Betaling herfor indført tilsvarende Værdier dels i Form af Mønt og ædle Metaller, dels som Redskaber og Maskiner, dels i Raaprodukter og Stof til den indenlandske Produktion, dels endelig i udenlandske Fabrikata, Fødevarer og alle Slags Nydelsesgjenstande til det indenlandske Forbrug. Pengene og de ædle Metaller ere dels umiddelbart, dels middelbart (ved Udvidelse af de forskjellige Kreditmidler) gaaede til Forøgelsen af Landets Omsætningsmidler. Produktionsinventariet og Raavarerne ere umiddelbart indgaaede i den ny Produktion. Endog Føde- og Nydelsesmidlerne og de fremmede Fabrikata have gjort samme Tjeneste: de ere blevne brugte til Betaling for det udførte Arbejde. Paa samme Maade forholder det sig med det ny Arbejdes Produkter; ogsaa de have afgivet Næring for den ny Produktion. Saaledes gaar under almindelige Forhold Kapitalens Omsætning temmelig jævnt for sig; men de seneste Tider have netop været ualmindelige derved, at en saa sjælden stor Mængde Kapital er bleven sat fast. Nu opstaar da det Spørgsmaal, hvor vidt den Kapital, der er gjort fast, er bleven nedlagt saaledes, at den kan afgive tilbørlig Gevinst, hvor vidt dens Afkastning ikke blot tilbagebetaler anvendte Omkostninger, men endog afgiver disse ny Værdier, som enhver Industri efterstræber. Det er ikke nok, at vi have den faste Kapital, Jærnbannerne, Bygningerne, Maskinerne, Dampskibene osv. osv.; har Omkostningerne ved Erhvervelsen heraf været saa store, at Landet ikke i rette Tid kan faa den nedlagte Kapital forøget tilbage, saa har Landet lidt Tab. Have de ny Maskiner ikke be-

virket, at der med et mindre Kraftforbrug tilvirkes mere; har Udviklingen af højere Indsigt ikke bevirket, at de naturlige Rigdomskilder benyttes paa en bedre Maade; har det bedre betalte personlige Arbejde ikke afgivet et forholdsvis større Udbytte end det tidligere mindre godt betalte, — saa er Landet ikke blevet rigere, hvor tilsyneladende overflødig end Arbejdsgiveres og Arbejders Fortjeneste er. Staar paa Grund af Prisstigningen de indførte og i Landet selv tilvirkede Varer, der nu udgjøre den faste Kapital, Landet saa dyrt, at under tilbagevendende normale Forhold Rente og Gevinst ikke kunne bestrides af Udbyttet, saa vil Landet komme til at bære et Rentetab, der rettelig bør afskrives som en Formindskelse af Kapitalens Værdi. Har endelig den i videste Betydning arbejdende Klasse i den gode Arbejdsløns Tidsrum forbrugt mere end før til sit Underhold og sparet mindre end før til ny Produktion, — saa er der ogsaa her en Post, som Samfundet i kommende Aar vil komme til at undgælde for.

Det her fremsatte Spørgsmaal lader sig umulig besvare med Nøjagtighed. Kun Fremtiden kan give Svaret. Forssell forsøger heller ikke at give noget saadant; han fremsætter kun nogle Antydninger.

Om det end er sikkert, at Arbejderne i for høj en Grad have anvendt den større Løn til øjeblikkeligt Forbrug og jævnlig vist en sørgelig Letsindighed, og om det end er troligt, at de Privates Husholdninger have været for overdaadige, og at Besparelserne ikke have været saa store som de kunde og burde have været, — saa afgive følgende Tal dog et glædeligt Vidnesbyrd om Fremgang. I de svenske Sparekasser indestod der

	31 Decb. 1863.	1870.	1871.	1872.
indskudte Kapitaler . . .	32,5	57,4	71,7	87,7 Mill. Kr.
Interessenternes Antal var	218,000	354,000	416,000	486,000

Ogsaa Bankernes Opgjørelser vise, at Produktionen i det Mindste endnu ikke lider under Trykket af for store Produktionsomkostninger, men tvært imod er i Stand til at afgive et vedvarende Overskud.

Forsell protesterer imod, at der anstilles nogen Sammenligning mellem den Virksomhed, der er bleven udfoldet i Sverig og den samtidige Børssvindel i Tyskland. Medens Tyskland og Østrig, siger han, ikke i disse dette kogende Børslivs Aar frembød nogen usædvanlig industriel og kommerciel Udvikling, og medens Krisen langt mindre var en industriel Omvæltning end en Likvidation mellem ruinerede Børsspillere, — vil der i Sverig som Frugt af disse Aars Arbejde altid bestaa en Mængde nyttige Ting, som kommende Slægter ville velsigne.

Særlig bør her fremhæves Jærnvejene, af hvilke Sverig snart vil have et fuldstændigt Net. Ved Udgangen af 1874 havde Sverig 136 Mil Stats- og 187 Mil private Jærnbaner, tilsammen 323 Mil*) færdige Jærnbaner, eller næsten to Gange mere end ved Udgangen af 1872. Man har fuldbyrdet det Jærnvejsnet, som omkring Vettern og Venern forbinder Svealand med Gøtaland og Norge, og ved begge Endepunkter aabnet Trafik paa den Linje, som skal sammenknytte Norrland med det øvrige Sverig. Vestergøtland, Østergøtland, Smaaland og Skaane ere i flere ny Retninger gjennemskaarne af Jærnbaner; Stok-

*) En svensk Mil er ikke fuldt halvanden dansk Mil.

holm har faaet direkte Forbindelse med Gefle og Dalarne osv. osv. Det er maaske muligt, at den Kapital, der er sat fast i disse Jærnbaner, i en Del Aar ikke fuldt vil forrente sig; men selv om dette skulde blive Tilfældet, vil hele Landets Industri dog faa nyt Liv, og der vil saaledes afkastes en Gevinst, der ikke lader sig beregne.

Spørgsmaalet er nu, hvorvidt vi have benyttet Kapitalen paa en saa forstandig Maade, at den vedblivende vil kunne gjøre tilbørlig Tjeneste i den økonomiske Organisme. Thi det kan ske og det er ofte sket, saa vel for Nationer som for Private, at rige Værdier og gevinstgivende Kapitaler hurtigt ere blevne forvandlede til værdiløse Ting og som en tung Byrde faldet ud af afmægtige Hænder. Dette sker, naar det rette Forhold mellem den faste og den rørlige Kapital er blevet saaledes forrykket, at den Arbejdskraft, der skal anvendes, ikke kan betales, at Raavarerne, der skulle bruges, ikke kunne anskaffes, saa at Bygningerne staa tomme, Maskinerne ligge stille, Jærnbaner og Dampskibe mangle Fragt, fordi al Tillid mangler, kort sagt, fordi en Krise udbryder, en virkelig Kapitalmangel, hvor den faste Kapital ikke kan benyttes, og den rørlige ikke vil vise sig.

Hvor vidt Forholdet mellem fast og flydende Kapital er blevet saaledes rokket, at Ligevægten ikke kan gjenoprettes uden en Revolution, kan ikke afgjøres. Men det maa fremhæves, at der i Sverig i de sidste fem Aar sandsynligvis er sat 250 Millioner fast i Kommunikationsmidler og Industri paa en saadan Maade, at de ikke længer kunne betragtes som disponibel Kapital. Men 50 Millioner er rimeligvis noget mere end hvad Sverigs Produktion selv under gunstige Forhold kan afgive i Gevinst eller aarligt Overskud: Sverigs Produktion har selv i disse Aar

næppe meget oversteget 550 Millioner,*) og mere end 9 pCt. af Nationalproduktionen tør man sikkert ikke gjøre Regning paa. Det tør derfor paastaas, at det alt i nogen Tid har været nødvendigt for den svenske Produktion at holde igjen, og at det er af den største Vigtighed for den, at den ikke forstyrres ved Besværligheder paa Markedet.

De haarde Kriser i Tyskland og Amerika 1873 var derfor en Fordel for Sverig for saa vidt de satte en Stopper for Spekulationens Omsiggriben. Efter September 1873 har der heldigvis ikke været saa stor Begjærlighed efter ny industrielle Foretagender, og ihvorvel der endnu i 1874 er blevet stiftet mange ny Aktieselskaber (217), saa synes de dog, i endnu højere Grad end før, kun at have været en ny Form for gamle Forretninger. Men det Betænkkeligste er, at den foregaaende gode Tids Kapitalplaceringer for den nærmeste Fremtid ville drage lignende Følger med sig, som det vist ikke turde være saa let at undgaa: saaledes ville de alt begyndte Jærnbaneforetagender til deres Fuldbyrdeise kræve i Aarene 1874—79 79 Millioner, og paa samme Maade turde det være, at ikke saa faa af de større industrielle Foretagender ved Udgangen af 1873 endnu kun havde lagt Beslag paa den mindste Del af de Kapitaler, de ville udkræve. Det er

*) Det er yderst vanskeligt at beregne Værdien af et Lands Produktion, da der om mange Faktorer kun kan gjøres et løst Skjøn, ligesom de ogsaa ofte forfalskes ved Dobbeltregning. Forsell mener dog at kunne anslaa

Høsten 1869—73 til en aarlig Værdi af 200 Mill. Kr.	
Jærnproduktionen 1869—73	100 — -
Trævareproduktionen 1869—73	150 — -
Fabrik- og Manufakturprodukt.	100 — -

Navnlig Beregningen af Trævareproduktionen er dog tvivlsom.

rimeligvis disse Fordringer paa en fortsat Fæstnen af Kapital, der i den nærmeste Fremtid ville volde os de største Bekymringer.

Børskrisen af 1873 har ikke kunnet standse Spekulationen uden ved paa en følelig Maade at forringe de Konjunkturer, der tidligere gav Forretningerne deres Liv, og Spørgsmaalet er nu nærmest det, hvor vidt Markedet i Fremtiden vil stille sig saa forholdsvis uheldigt som i 1874 eller maaske endnu slettere. Fra Slutningen af 1874 have Jærnpriserne været vaklende og nedad gaaende, og Træpriserne vare i 1874 til Dels nominelle. Udførselen har vel for saa vidt angaar Kvantiteterne, ikke været synderlig mindre; men paa Grund af de faldende Priser maa der gjøres Regning paa en mindre Værdi. Derimod har Indførselens Værdi endnu i 1874 været i betydelig Stigning, hvilket viser, at de forringede Konjunkturer endnu ikke have bevirket nogen Begrænsning af Konsumtionstrangen eller tilstrækkelig tæmnet den Foretagelses-aand, som de gode Aar satte i Gang.

Til Slutning giver Forf. en tabellarisk Oversigt over Omsætningsmidlernes Udvikling i de sidste Aar og knytter dertil nogle Bemærkninger. Vi skulle her kun fremhæve Seddelcirkulationens overordenlige Tiltagen. Medens der af Riksbankens Sedler d. 31 Decbr. 1869 cirkulerede 11,7 Mill. Kr., cirkulerede der d. 30 Juni 1873 21 Mill., d. 31 Marts 1874 14,8, d. 30 Juni 1874 17 og d. 30 Novbr. 1874 12,4 Mill. Kr.; men for de private Bankers Vedkommende var Stigningen endnu stærkere: af deres Sedler cirkulerede den 31 Decbr. 1869 33,5, d. 31 Marts 1874 72,3, d. 30 Juni 1874 68,3 og d. 30 Nov. 1874 66 Mill. Kroner. Før 1869 plejede man med en vis Stolthed at fremhæve, at Mængden af cirkulerende Omsætningsmidler,

trods den stærke Udvikling, havde holdt sig omtrent uforandret i tyve Aar, og heri søgte man en Tryghed og et Bevis for Kreditindretningernes stigende Evne til uden Sedler at besørge Omsætningen. Vi ville ikke undersøge, hvorvidt den ny Udvikling har været til Gavn eller til Skade, om den er farlig eller ej, eller i hvor høj en Grad den er bleven fremskyndet af selve Bankernes Villighed til at gaa Spekulationen til Haande ved Opskruen af Priser og Løn; men det maa fastholdes, at saaledes som Omsætningen nu er, har den vænnet sig til at gjøre Krav paa en saa stor Mængde Omsætningsmidler, — selv uden at medregne, hvad Checksystemets Anvendelse yderligere har bidraget til Lettelsen af Omsætningen. Og dette Krav er naturligvis ikke let at tilbagevise; det hører paa det Nøjeste sammen med Varepriser og Arbejdsløn og hele Landets Forretningsvæsen; enhver større og hæftigere Formindskelse af Cirkulationsmidlernes nuværende Mængde forudsætter enten en naturlig eller medfører en kunstig Formindskelse af selve Omsætningen. Det viser sig ogsaa, at netop naar Konjunkturerne ere mindre gunstige anspændes Kravet paa Omsætningsmidler, ikke som en Følge af Omsætningens større Liv, men paa Grund af Almenhedens Frygt og Begjær efter Reserver. Saaledes var det i September 1873 og saaledes har det været i den første Halvdel af 1874.